

Asia: OM 24/41/2015

Nimilain uudistamistyöryhmän mietintö

Yleisiä huomioita

Lausuntonne:

Maistraatit pitävät lakiehdotusta tervetulleen sallivana ja katsovat, että lain tarkoitusperät todennäköisesti tullaan saavuttamaan ehdotetuilla muutoksilla. Uudelle nimilaille on selkeä tarve niin kansalaisten kuin viranomaistenkin näkökulmasta. Perherakenteet ovat muuttuneet, yksilöllisyyden tarve korostunut ja väestö kansainvälistynyt. Kansainvälistymisen myötä maistraateissa on koettu ulkomaisten nimikäytäntöjen sopeutuvan kankeasti kotimaiseen nimenmuutosmenettelyyn. Muutoinkin nimenmuutos usein on ollut paljon aikaa vievää, kun nimilautakunnan lausuntoa on pitänyt pyytää myös selvissä tilanteissa. Maistraattien mielestä sekä kotimaiset että kansainvälistymisen myötä lisääntyneet uudet nimenmuutostarpeet on otettu ehdotuksessa hyvin huomioon.

Maistraattien ja seurakuntien vastuunjaon selkeyttäminen ja maistraatin aseman vahvistaminen nimiviranomaisena lain tasolla on kannatettavaa. Epäselvien nimiasioiden siirtäminen seurakunnista maistraattiin lisää maistraatin työmäärää. Uudenmaan maistraatin laskelmien mukaan kehoitus nimivelvoitteen täyttämiseksi etu- tai sukunimettömän alaikäisen huoltajille kolmen kuukauden jälkeen tulee heillä noin kymmenkertaistamaan työmäärän nykyiseen verrattuna, mikäli kehoitus pitää lähettää pikaisesti kolmen kuukauden kuluttua. Tällä hetkellä etunimettömien poiminta tehdään 5-6 kuukauden kohdalla, ja nimettömiä lapsia löytyy 10-20. Jos poiminta tehdään 3-4 kuukauden kohdalla, niin Uudenmaan maistraatin arvio on, että noin 100-200 nimetöntä lasta löytyy. Jos kaikille laaditaan kehoituskirje käsityönä, niin työmäärä on kymmenkertainen nykyiseen verrattuna. Muissa maistraateissa lukumäärät ovat pienemmät. Kehotuskirjeen lähtemisen tulee kuitenkin olla automatisoitu lisääntyvän manuaalisen työn välttämiseksi.

Maistraattien työtä lisää merkittävästi, jos on tehtävä kirjallinen päätös niistäkin hakemuksista, jotka ovat maksuttomia (nykyään ilmoitusasioita). Nämäkin päätökset tulee saada automatisoiduiksi.

Sähköinen nimi-ilmoituspalvelu aiheuttaa palvelunkehittäjälle haasteita, mutta koetaan toteutuessaan maistraateissa myönteisessä mielessä nimiasioitten käsittelyä muuttavaksi. Toistaiseksi maistraateissa käytetään täysin manuaalisesti hoidettavia diaari- ja laskutusohjelmia. Jos uusi diaariohjelma saadaan käyttöön vuoden 2018 aikana, niin sen jälkeen voidaan onnistua digitalisaatiossa ja lyhentää käsittelyaikoja.

Mahdolliset kommenttinne:

-

1 luku. Etunimi

Etunimien enimmäismäärää ehdotetaan nostettavaksi kolmesta neljään.

En ota kantaa

Mahdolliset lisäkommenttinne:

Maistraatit kannattavat valinnanvapautta oman ja lapsen nimen suhteen. Valinnanvapauden lisäämistä tukee myös väestön kansainvälistyminen ja lisääntynyt yksilöllisyyden tarve. Useissa maissa sallitaan neljä etunimeä, joissain enemmänkin.

Neljä etunimeä ja kaksoisniminä enimmillään yhteensä kahdeksan nimeä, mahdollisesti yhdistettyinä kaksiosaiseen sukunimeen eivät kaikkien lausunnon antaneiden maistraattien käsityksen mukaan ole yksiselitteisesti myönteinen asia. Maistraateissa on havaittu ulkomaalaisten usein haluavan lyhentää pitkiä etunimiään, koska ne ovat työläitä käyttää asiainnissa. Pitkien nimien kirjaamisessa tietojärjestelmiin on myös odotettavissa vaikeuksia muuallakin kuin maistraateissa.

Etunimien sukupuolisidonnaisuus ehdotetaan säilytettäväksi. Sukupuolisidonnaisuus olisi jatkossakin harkinnanvarainen edellytys, josta voidaan poiketa erityisestä syystä.

Kannatan ehdotusta

Mahdolliset lisäkommenttinne:

Suurin osa tavanomaisista suomalaisista etunimistä on nimiä, jotka koetaan kuuluvaksi joko miehelle tai naiselle. Maistraatit eivät pidä tarpeellisena muuttaa tätä. Transsukupuoliset henkilöt yleensä haluavat käyttöönsä sen sukupuolen nimen, minkä kokevat omaksi sukupuolekseen. Käytössä on jo vanhastaan nimiä, jotka voidaan antaa sekä miehelle että naiselle, ja näitä todennäköisesti syntyy lisää.

Lausuntonne 1 luvusta muilta osin:

-

2 luku. Sukunimi

Sukunimiyhdistelmien käyttöönotto ehdotetaan sallittavaksi. Sukunimiyhdistelmät olisivat mahdollisia aikuisille esimerkiksi vihittäessä (10 ja 13 §), mutta tietyissä tilanteissa myös lapsille (6 ja 7 §). Ehdotuksen mukaan sukunimiyhdistelmät olisivat sallittuja myös tilanteissa, joihin ei liity perhesuhteiden muutosta.

Kannatan sukunimiyhdistelmien sallimista ehdotetussa muodossa

Mahdolliset lisäkommentit:

Maistraatit puoltavat yhdistelmänimien sallimista siitä huolimatta, että ne voivat aiheuttaa samanlaisia vaikeuksia käytössä ja tietojärjestelmissä kuin pitkät etunimet. Maistraattien mielestä ne tulisi sallia tasapuolisesti kaikille eikä rajoittaa niitä perhesuhteiden muutostilanteisiin. Osa maistraateista katsoo, että olisi selkeämpää luopua kokonaan väliviivallisesta nimiyhdistelmästä sen selkeyttämiseksi, että kysymys on kahdesta erillisestä sukunimestä. Tällöin nykyiset väliviivalliset sukunimet tulisi voida muuttaa maksuttomalla ilmoituksella väliviivattomiksi. Näin sukunimiyhdistelmiä muistuttavat väliviivalliset sukunimet, jotka ovat yhtä sukunimeä, erottautuisivat selvemmin yhtenä sukunimenä. Osa maistraateista pitää yhdenmukaisen menettelyn kannalta tarpeellisena selkeän esimerkkilistan liittämistä lakiin sukunimiyhdistelmistä, jotka puolisoille ja lapsille ovat mahdollisia. Näillä toimenpiteillä päästäisiin maistraattien käsityksen mukaan selkeyteen ja yhdenmukaiseen tulkintaan valinnanvapautta heikentämättä, sekä helpotettaisiin kansalaisten nimivalintoja.

Maistraateissa on havaittu paljon kysyntää sille, että lapsille voitaisiin nimi-ilmoituksella rekisteröidä sukunimi tai sukunimiyhdistelmä, joka muodostuu vanhemman tai isovanhemman tai molempien nimistä, jos vanhemmalla on yhteys tällaisen nimikäytännön omaavaan valtioon. Maistraatit kannattavat valinnanvapauden laajentamista vastaavalla tavalla myös suomalaisiin.

Käytössä olevien sukunimien suoja ehdotetaan säilytettäväksi entisellään

Kannatan ehdotusta, sukunimisuoja tulee säilyttää kaikilla yhdenvertaisesti

Mahdolliset lisäkommentit:

o Yksi maistraatti vastustaa ehdotusta ja katsoo, että sukunimisuojasta tulisi luopua kaikkein yleisimpien sukunimien osalta. Peruste: Sukuhaarat eivät enää ole helposti tunnistettavissa nimen perusteella yleisimpien sukunimien osalta, ja osa yleisimpien sukunimien kantajista on vaihtanut sukunimensä vähemmän yleiseen nimeen.

Muut maistraatit katsovat, että sukunimisuojan tulee olla samanlainen tasapuolisesti kaikille sukunimille. Jos sukunimisuoja ei koskisi kaikkia sukunimiä, syntyisi rajanveto-ongelmia ja käytännöt saattaisivat eriytyä.

Lausuntonne 2 luvusta muilta osin:

- o Henkilökohtaisten sukunimien poistumista kannatetaan. Sukunimen henkilökohtaisuus ei käytännössä ole muodostunut väestön yleisesti omaksumaksi asiaksi.
- o Lakiehdotuksen 24.2 §:n mukaan puoliso voi vihittäessä säilyttää oman sukunimensä avioliiton esteiden tutkinnan yhteydessä tehdystä nimivalinnasta riippumatta. Tällaisessa tilanteessa olisi perusteltua, että puoliso tai vihkijä merkitsisi esimerkiksi esteiden tutkintatodistukseen, että puoliso haluaakin säilyttää sukunimensä, vaikka avioliiton esteiden tutkintahakemuksessa hän ilmoitti

sukunimivalintansa toisin. Näin sukunimivalinta olisi kirjallisesti olemassa ja jälkikäteen todettavissa, miksi sukunimi ei vaihtunutkaan avioliiton myötä.

o

3 luku. Nimiviranomaiset ja menettelysäännökset

Lausuntonne 3 luvusta:

Lapsen etu- ja sukunimen ilmoittaminen:

Jos lapsen kummankaan vanhemman sukunimi ei ole tiedossa tai jos vanhemmat kehotuksesta huolimatta ovat laiminlyöneet ilmoittaa lapsen etunimen, maistraatilla on lakiehdotuksen mukaan velvollisuus ilmoittaa asiasta kunnan sosiaalihuollon toimielimelle. Näiden pykäläehdotusten ja yksityiskohtaisten perustelujen perusteella on ymmärrettävissä, että maistraatin tulisi rekisteröidä lapselle hänet synnyttäneen vanhemman sukunimi, vaikka etunimestä ei vielä ole tietoa, ja saatetaan määrätä edunvalvojan sijainen viime kädessä päättämään etunimestä. Lapsen etu- ja sukunimet kuitenkin rekisteröidään maistraatissa samanaikaisesti. Yksityiskohtaisissa perusteluissa voisi tuoda selvemmin esille sen, rekisteröidäänkö lapselle hänet synnyttäneen vanhemman, tai jos se ei ole tiedossa, hänen toisen vanhempansa sukunimi, vaikka etunimestä ei ole vielä ilmoitusta, vai rekisteröidäänkö sukunimi vasta sitten, kun etunimestä on saatu ilmoitus joko huoltajalta tai edunvalvojan sijaiselta. Maistraatit katsovat, että lapselle tulisi rekisteröidä väestötietojärjestelmään etu- ja sukunimet yhtä aikaa, ja vain erittäin poikkeuksellisissa tapauksissa sukunimen voisi merkitä ilman etunimeä.

Lausunnon pyytäminen nimilautakunnalta ja maistraatin tiedottamisvelvollisuus

Ehdotuksen 30.1 § 1 kohdan mukaan maistraatin on pyydettävä nimilautakunnan lausuntoa, kun hakemus koskee etunimeä, jos on perusteltua aihetta epäillä, ettei nimi täytä 1-3 §:ssä säädettyjä edellytyksiä. Tämän pykäläehdotuksen perusteella nimilautakuntaan tulisi lähettää selvätkin kielteisen päätöksen saavat tapaukset, esimerkiksi kun etunimeksi on haettu kirosanaa. Maistraatit katsovat, ettei ole nimilain tavoitteiden eli muun muassa käsittelyaikojen lyhentämisen, päällekkäisen viranomaistyön karsimisen ja käsittelyn sujuvoittamisen kannalta tarkoituksenmukaista, että nimilautakuntaan lähetetään lausunnon selvästi lakiesityksen 1 §:n vastaisia etunimiä.

30.3 §:ssä ehdotetaan, että valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, ettei nimilautakunnan lausuntoa pyydetä asetuksessa tarkemmin mainituissa hakemuksissa. Asetuksessa olisi edellä kerrotuin perusteluin syytä rajata selvät ehdottomien edellytysten vastaiset etunimihakemukset pois. Osa maistraateista katsoo, että lausunnon pyytämisen tarpeellisuus jätettäisiin kokonaan maistraatin harkintaan.

31.3 §:ssä on säädetty maistraatin tiedottamisvelvollisuudesta. Maistraatti katsoo, että nimilautakunnalle tiedottamisvelvollisuuden voisi rajata koskemaan vain niitä maistraatin ratkaisuja ja päätöksiä, joissa maistraatin ratkaisu / päätös poikkeaisi nimilautakunnan lausunnon. Tämä olisi sujuvampi menettely, ja se keventäisi maistraatin tehtäviä ja tukisi siten lainmuutoksen yhtä tarkoitusta eli menettelyn keventämistä.

Yhdessä maistraatissa on pidetty mahdollisena nimilautakunnan lakkauttamista kokonaan ja korvaamista maistraattien nimiasioita käsittelevistä kootulla valtakunnallisella toimielimellä, joka toimisi oman toimen ohella. Kokouksia voitaisiin pitää huomattavasti nykyistä useammin, käytäntö yhtenäistyisi maistraateissa, ja kustannukset laskisivat. Toimielin kuulisi tarvittaessa nimiasioiden asiantuntijatahoja.

Nimiasian ratkaiseminen ja muutoksenhaku

Maistraatti ehdottaa, ettei kirjallisia päätöksiä tarvitsisi laatia 28 §:ssä mainituissa tilanteissa. Lakiehdotuksessa rajataan ilmoitusmenettelyn käyttöä huomattavasti nykyisestä, ja ehdotetaan, että hakemukseen perustuvat nimiasiat ratkaistaan maistraatin päätöksellä. Lakiehdotuksen mukaan päätös siis pitäisi kirjoittaa niistäkin hakemuksista, jotka ovat maksuttomia (nykyään ilmoituksia). Jos myös näissä selvissä maksuttomissa asioissa maistraatin päätöksen pitää olla tulevaisuudessa kirjallinen, se lisää merkittävästi maistraattien työmäärää, ellei suurinta osaa näistä päätöksistä saada automatisoitua siten, että sähköinen järjestelmä antaa asiakkaalle suoraan päätöksen valitusosoituksineen.

Asiantuntijaviranomaisena toimiva nimilautakunta tulee jatkossakin säilyttää viranomaisena, josta saa erityisasiantuntijuutta tietyillä nimiasioiden osa-alueilla, kuten nimistöntutkimus ja sukututkimus. Erityisasiantuntijuus tarkoittaa kuitenkin sitä, että todella vain syvempää asiantuntemusta vaativat asiat käsitellään nimilautakunnassa ja kaikki muut asiat rajataan pois lausuntopyyntövelvollisuuden piiristä.

Maistraatit puoltavat etu- ja sukunimen ilmoittamisen määräajan nostamista kahdesta kuukaudesta kolmeen kuukauteen. Kahden maistraatin mainitseman kokemuksen perusteella määräaika voisi olla vieläkin pidempi. Kaikkia lasten nimi-ilmoituksia ei tälläkään hetkellä ole saatu kolmessa kuukaudessa, vaikka määräaika on ollut kaksi kuukautta. Määräaika on Norjassa, Tanskassa ja Islannissa jopa kuusi kuukautta. Suomessa määräajan tulisi olla ainakin neljä kuukautta, joiden kuluessa lapsen tietojen ilmoittamislomakkeet saataisiin lähes kokonaan. Tällöin vältyttäisiin mahdollisimman pitkälle siltä, että laissa oleva määräaika ylitettäisiin.

Lapsen etu- ja sukunimen ilmoittamiseen suunnitellaan uuden lain myötä sähköistä nimi-ilmoituspalvelua, jolla lapsen vanhemmat voivat ilmoittaa syntyneelle lapselle etu- ja sukunimen verkossa. Jos tällainen palvelu kehitetään ja otetaan käyttöön, tulee automaation toimia niin, että puutteelliset ilmoitukset eivät pääse läpi ja lainvastaiset nimet suoraan väestötietojärjestelmään. Nykyisen lain mukaiset sähköiset nimenmuutosilmoituslomakkeet ovat osoittautuneet nimenmuuttajille vaikeiksi, ja iso osa maistraateille lähetetyistä ilmoituksista on täytetty väärälle lomakkeelle. Uuden lakiehdotuksen myötä lomakevalinta helpottuu huomattavasti, kun nimenmuutosasia tulee vireille aina hakemusasiana ja ilmoitukset liittyvät vain nimen määräytymistilanteisiin.

4 luku. Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset

Lausuntonne 4 luvusta:

Asuinpaikkaliittymä

Lakiehdotuksen 35 §:ssä liittymäksi on valittu henkilön asuinpaikka nykyisen kotipaikan sijaan. Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan muutoksesta ei arvioida koituvan suuria muutoksia nykyiseen käytäntöön. Pyrkimyksenä on löytää se valtio, jossa asianomaisella henkilöllä on tosiasiallisesti keskeinen elämänympäristönsä, ja nimen määräytymiseen sovelletaan sen valtion lakia, johon asianomaisella kaikki seikat huomioon ottaen on läheisin yhteys.

Uudenmaan maistraatin mielestä jää epäselväksi, voidaanko Suomessa tilapäisesti asuvien henkilöiden ja turvapaikanhakijoiden täällä syntyneiden lasten tiedot rekisteröidä väestötietojärjestelmään, ja jos voidaan, niin missä tilanteissa. Yksityiskohtaisissa perusteluissa ei ole riittävästi käsitelty sitä, miten arvioidaan nimilain soveltamista niiden Suomessa asuvien ulkomaalaisten kohdalla, jotka asuvat tai oleskelevat Suomessa tilapäisesti tai jotka ovat täällä turvapaikanhakijoina ja joille syntyy lapsi. Heitä on Suomessa ja erityisesti Uudellamaalla hyvin paljon. Nimilainsäädännön uudistamisen yhteydessä tulisi tarkistaa, että ehdotettu uusi nimilaki on linjassa tässä asiassa väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) kanssa.

Nykyisin, jos lapsen äiti asuu Suomessa tilapäisesti ja hänen tietonsa on rekisteröity väestötietojärjestelmään, hänelle syntyneen lapsen tiedot rekisteröidään väestötietojärjestelmään pääsääntöisesti vasta, kun lapsella on kansalaisuusvaltionsa passi. Jos turvapaikanhakijoilla ei ole oleskelulupaa, heidän tietojaan ei rekisteröidä väestötietojärjestelmään, eikä myöskään heille täällä syntyneiden lasten tietoja. Lakiehdotus kuitenkin lähtee siitä, että jos henkilöllä on asuinpaikka Suomessa nimen määräytymisen perusteen syntyessä tai nimeä koskevaa ilmoitusta tehtäessä, määräytyy nimi Suomen lain mukaan. Lakiehdotuksessa myös säädetään tilanteesta, jossa henkilöllä ei ole nimen määräytymisen kannalta merkityksellisenä ajankohtana asuinpaikkaa missään. Tällöin sovelletaan sen valtion lakia, johon henkilöllä on läheisin yhteys. Uudenmaan maistraatin käsityksen mukaan yksityiskohtaisissa perusteluissa ei selkeästi oteta kantaa siihen, että näiden tilapäisesti Suomessa asuvien sekä myös turvapaikanhakijoiden nimet voitaisiin rekisteröidä nimenomaan väestötietojärjestelmään, kun asuinpaikan arvioidaan muodostuneen tänne tai jos katsotaan, että turvapaikanhakijalla on tänne ”läheisin yhteys”. Uudenmaan maistraatin mielestä yksityiskohtaisissa perusteluissa olisikin tarpeellista selvemmin ottaa kantaa siihen, milloin tänne turvapaikanhakijoina tulleiden kohdalla nimiasia voitaisiin ratkaista Suomessa ja rekisteröidä väestötietojärjestelmään. Esimerkiksi jos turvapaikanhakija on tullut Italian kautta Suomeen, ja hän synnyttää Suomessa lapsen, niin maistraatin on hyvin hankala selvittää, mihin maahan tällä turvapaikanhakijalla on läheisin yhteys. Maistraatilla ei ole asiakirjoja käytettävissä asian ratkaisemiseksi. Siksi Uudenmaan maistraatti katsoo, että yksityiskohtaisissa perusteluissa tulisi tarkemmin avata sitä, mitä tarkoitetaan 5 momentin ”läheisin yhteys” -käsitteellä ja perusteluissa mainitulla ”tosiasiallisesti keskeinen elämänympäristö”.

Tässä yhteydessä tulisi Uudenmaan maistraatin mielestä tarkistaa myös valtioneuvoston asetuksessa väestötietojärjestelmästä (128/2010) 32.4 §:ssä säädetty sairaalan ilmoitusvelvollisuus maistraatille Suomessa syntyneestä ja vailta kotikuntaa olevasta lapsesta. Nykyisin tällaisen lapsen tietoja ei talleteta väestötietojärjestelmään ennen kuin ulkomaan kansalaisen rekisteröinnin edellytykset

täyttyvät, vaan sairaalan ilmoitukset säilytetään maistraatissa. Osaa lapsista ei koskaan rekisteröidä väestötietojärjestelmään, koska vanhemmat ovat poistuneet Suomesta. Maistraatti katsookin, että Suomessa syntyneen lapsen tiedot tulisi voida rekisteröidä väestötietojärjestelmään, jos katsotaan, että lapsella on täällä asuinpaikka tai jos hän on turvapaikanhakijalle syntynyt lapsi, ja jos hänen vanhempansa haluavat rekisteröidä lapsen.

Sellaisten avioliiton myötä sukunimensä muuttaneiden henkilöiden sukunimenmuutoshakemusten määrä tulee lisääntymään, joissa henkilö haluaa muuttaa sukunimensä takaisin, koska hän on valinnut avioliiton solmimisen yhteydessä Suomen nimilain mukaisen sukunimen, mutta jota hänen kansalaisuusvaltionsa ei tunnusta, eikä hän näin ollen saa passia uudella nimellä. Uudessa lakiehdotuksessa nimen määräytymiseen ja muuttamiseen sovellettava asuinpaikkaperiaate kotipaikan sijaan antaa enemmän myönteisiä ratkaisumahdollisuuksia. Tilanne on sama silloin, kun henkilö on vieraassa valtiossa tosiasiallisesti (common law -maat) ottanut käyttöönsä uuden nimen, ja tämä nimi voidaan katsoa päteväksi myös Suomessa. Myös se seikka, että uuden lakiehdotuksen mukaan Suomen kansalaisen nimi voidaan muuttaa aina Suomessa tutkimatta sitä, että tunnustetaanko uusi sukunimi Suomen kansalaisen asuinpaikkavaltiossa vai ei, on tärkeä seikka lakiin kirjattuna.

5 luku. Erinäiset säännökset

Lausuntonne 5 luvusta:

Maistraattien mielestä on hyvä asia 15 vuotta täyttäneen lapsen osalta kirjata lakiin, että lapsen huoltajien ollessa erimielisiä on alaikäisen oma mielipide ratkaiseva.

6 luku. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Lausuntonne 6 luvusta:

-

Liitelait

Työryhmän ehdotukseen sisältyy ehdotus muuttaa rekisteröidystä parisuhteesta annettua lakia muun muassa siten, että laista poistetaan rajoitus, jonka perusteella rekisteröidyn parisuhteen osapuoliin ei sovelleta nimilain puolison sukunimeä koskevia säännöksiä. Uusia parisuhteita ei ole enää voinut rekisteröidä 1 päivästä maaliskuuta 2017 lähtien, joten muutos soveltuisi vain rekisteröidyn parisuhteen kuluessa tai parisuhteen purkautumisen jälkeen tehtyihin nimenmuutoksiin.

Kannatan ehdotusta

Mahdolliset lisäkommentit:

-

Yksityiskohtaisia huomioita

Pykäläkohtaiset tekniset huomiot:

-

Grönlund Sirpa
Länsi-Suomen maistraatti